

Zdzisław Latos

**NASZA WIEŚ
LUDMIŁÓWKA**

Ludmiłówka 2023

Redakcja i korekta

Mikołaj Malarczyk

Projekt okładki

Anna Wyka-Malarczyk

Na okładce: Przy studni w Ludmiłowce (obraz olejny Zdzisława Latosa)

Fotografie ze zbiorów autora

Skanowanie ilustracji

Wiesław Latos

Wydanie drugie rozszerzone

Nakład 250 egzemplarzy

© Copyright by Zdzisław Latos, 2023

Publikacja powstała w ramach operacji pn. „Publikacje i wydarzenia promujące walory ziemi kraśnickiej” poprzez realizację zadania „Nasza wieś Ludmiłówka”, współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”. Książkę współwydało Stowarzyszenie „Szansa dla Ludmiłówki”.

Stowarzyszenie „Szansa dla Ludmiłówki”

Ludmiłówka 33, 23-251 Dzierzkowice

www.spludmilowka.szkolnastrona.pl

Skład i opracowanie komputerowe

Wydawnictwo „Mropol” s.c. M. Malarczyk, A. Wyka-Malarczyk

Zemborzyce Wojciechowskie 100A, 20-515 Lublin

Druk i oprawa

Drukarnia „Tekst” E. Zonik i wspólnicy s.j.

ul. Wspólna 19, 20-344 Lublin

SPIS TREŚCI

Przedmowa	7
Od autora	9
1. Z przeszłości Dzierzkowic	11
1.1. Parafia i kościół w Dzierzkowicach	12
1.2. Kaplica w Ludmiłowce	13
1.3. Cmentarz grzebalny w Dzierzkowicach	14
1.3.1. Józef Puttkamer-Kleszczyński	16
1.4. Piechota wybraniecka	19
1.5. Gmina Dzierzkowice	22
1.6. Kasa Oszczędnościowo-Pożyczkowa	25
2. Rys historyczny Ludmiłowki	28
2.1. Położenie	28
2.2. Tworzenie nowych folwarków	28
2.3. Powstanie Ludmiłowki	29
2.4. Osadnicy – twórcy nowej wsi	30
2.5. Lokalne nazwy geograficzne	32
2.5.1. Nazwy dróg, pól i lasów	32
2.5.2. Złamany Most	34
2.5.3. Zapomniane drogi i ścieżki	35
3. Budowa nowej wsi	37
3.1. Powstają nowe domy	37
3.2. Wnętrze chałupy	40
3.3. Woda źródłem życia	43
3.3.1. Współwłaściciele studni wybudowanej w 1871 r.	43
3.3.2. Współwłaściciele studni wybudowanej w 1879 r.	44
3.3.3. Współwłaściciele studni wybudowanej w 1883 r.	44
3.3.4. Współwłaściciele studni wybudowanej w 1919 r.	45
3.3.5. Wydarzenia związane ze studniami	47
3.3.6. Budowa wodociągu	48
3.3.7. Renowacja dawnych studni	48
4. Praca i świętowanie w gospodarstwie w ciągu roku	51
4.1. Trudne warunki życia	51
4.2. Jesień	52
4.2.1. Prace polowe	52
4.2.2. Międlenie	53
4.2.3. Sadzenie drzew i krzewów	54
4.2.4. Przygotowanie do zimy	54
4.2.5. Młocka	55
4.2.6. Zajęcia kobiet	55

4.3. Zima	56
4.3.1. Prace przed Bożym Narodzeniem	57
4.3.2. Wigilia	58
4.3.3. Zwyczaje i obyczaje w okresie karnawału	59
4.3.4. Jasełka i szczodroki	59
4.3.5. Kusoki	60
4.3.6. Wielki Post	61
4.4. Wiosna.	62
4.4.1. Święcenie pokarmów	62
4.4.2. Wielkanoc	62
4.4.3. Przedwiośnie	63
4.4.4. Poświęcenie pól	64
4.4.5. Zielone Świątki	65
4.5. Lato	65
4.5.1. Żniwa	65
4.5.2. Po żniwach	67
5. Pożywienie rodziny	69
5.1. Codzienne posiłki	70
5.1.1. Śniadanie	70
5.1.2. Obiad	71
5.1.3. Kolacja	71
6. Relacje rodzinne i sąsiedzkie	72
6.1. Dziadkowie w rodzinie	72
6.2. Obowiązki i zabawy dzieci	72
6.3. Przemoc	74
6.4. Wzajemne relacje dorosłych	75
6.5. Solidarność wiejska	76
6.6. Przydomki, przezwiska, nazwiska zastępcze	77
6.7. Ciekawi ludzie	78
7. Życie przeciętnej rodziny.	83
7.1. Rodzina Błazikowskich	83
7.2. Rodzina Latosów	85
7.3. Rodzina Kutniewskich	88
7.4. Rodzina Traczów	91
8. Obrzędy i uroczystości	94
8.1. Wesela	94
8.2. Chrzcziny	97
8.3. Pogrzeby	97
8.4. Odpusty	98
8.5. Uroczystości	99
8.5.1. Odsłonięcie tablicy upamiętniającej Stanisława Wójcika	99
8.5.2. 140. rocznica powstania Ludmiłówki	104
9. Rozwój rzemiosła i handlu.	106
10. Początki pszczelarstwa	111

11. Z przeszłości wsi	113
11.1. Emigracja zarobkowa w początkach XX wieku	113
11.2. Młodzieżowy ruch ludowy.	119
11.2.1. Początki organizacji młodzieżowych	119
11.2.2. „Siew” i „Wici” w powiecie janowskim i kraśnickim	122
11.2.3. Ważniejsze imprezy i działania o zasięgu powiatowym	128
11.2.4. Reaktywowanie ZMW „Wici” po wyzwoleniu	133
11.3. Stanisław Wójcik – działacz ludowy	138
11.4. Ostatnie dni wolności.	149
12. Wspomnienia z czasów wojny i okupacji	152
12.1. Wojna	152
12.2. Okupacja	153
12.3. Ruch oporu	153
12.4. Trudne czasy	163
12.5. Ludzkie wojenne losy.	165
12.5.1. Bolesław Latos	165
12.5.2. Jaś Cebulka	167
12.5.3. Akcje pacyfikacyjne	169
12.5.4. Konstantyn Sybikin	175
12.5.5. Dom żydowski pod opieką Bożą	178
12.5.6. Jankiel Skrzył	183
12.5.7. Pyta, jak Żyd o drogę	185
12.5.8. Ickowe buty	186
12.5.9. Wyzwolenie.	191
12.5.10. Tadzio	195
13. Reforma rolna	200
13.1. Reforma rolna w latach 1919–1939.	200
13.1.1. Parcelacja folwarku Zalesie	202
13.2. Reforma rolna w powiecie kraśnickim.	203
13.2.1. Reforma rolna w 1944 r. w gminie Dzierzkowice	204
13.2.2. Wspomnienia i refleksje potomka ziemian	206
13.2.3. Zawody i funkcje związane z gospodarką folwarczną.	208
13.3. Okres powojenny	209
13.4. Niespełnione nadzieje.	213
13.5. Właściciele gospodarstw w latach 1920–2022	215
13.6. Genealogia rodu Sochów	218
14. Oświata i kultura	221
14.1. Początki zorganizowanej oświaty	221
14.2. Oświata w czasie niemieckiej okupacji.	225
14.3. Rozwój oświaty po wyzwoleniu.	228
14.4. Likwidacja analfabetyzmu	230
14.5. Szkoła w drugiej połowie XX i na początku XXI wieku	233
14.6. „Szansa dla Ludmiłówki”	235
14.7. Zmiany kadrowe w szkole	236
14.8. Ranga zawodu nauczyciela.	237
14.9. Szkoła ośrodkiem życia kulturalnego.	238

15. Działalność Ochotniczej Straży Pożarnej	241
15.1. Powstanie Ochotniczej Straży Pożarnej w Ludmiłowce	241
15.2. Udział strażaków w życiu społecznym i kulturalnym	243
16. Zmiany w Ludmiłowce w II połowie XX wieku	247
16.1. Zmieniali oblicze wsi	247
16.2. Kalendarium	250
17. Mój ślad w 100-leciu odzyskania niepodległości Polski.	254
17.1. Słowo wstępne	254
17.2. Praca w Szkole Podstawowej w Błażku i w Batorzu	255
17.2.1. Działalność dydaktyczna, wychowawcza i opiekuńcza	260
17.2.2. Szkoła ośrodkiem życia kulturalnego w środowisku.	262
17.2.3. Amatorski zespół teatralny.	264
17.2.4. Orkiestra w Batorzu	268
17.2.5. Ocalić od zapomnienia	269
17.3. Urzędowski epizod w pracy pedagogicznej	271
17.4. Praca w Wydziale Oświaty i Wychowania w Kraśniku	276
18. Wspomnienia nauczyciela emeryta	282
18.1. Aby się nie dłużył czas	282
18.2. Udział w sesjach naukowych	287
18.3. Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kraśniku.	288
18.4. Plenery malarskie i wystawy	289
19. Odznaczenia, wyróżnienia, dyplomy	291
19.1. Odznaczenia i medale.	291
19.2. Dyplomy i podziękowania	293
Posłowie	297
Aneksy	298
I. Bronisława Latos – Wspomnienia.	298
II. Stefan Czernel – Wspólnym wysiłkiem – moja działalność w Stronnictwie	309
III. Paulina Dumańska-Gryszeta – Wspomnienia.	316
A. Okres tajnego nauczania we wsi Ludmiłówka, gm. Dzierzkowice	316
B. Praca nauczyciela w Ludmiłowce, w pierwszym okresie po wyzwoleniu	317
IV. Zdzisław Latos – Kraśnik w latach 1945–1951.	319
V. Scenariusz uroczystości z okazji 79. Rocznicy Odzyskania Niepodległości	329
VI. Scenariusz „Swaty” z okazji 140. rocznicy powstania Ludmiłówki	339
Recenzje wydawnicze	348
Recenzja wydawnicza książki Zdzisława Latosa <i>Nasza wieś Ludmiłówka</i> (wydanie I, Kraśnik 2009) – <i>dr hab. Krzysztof Latawiec, prof. UMCS</i>	348
Recenzja wydawnicza książki <i>Nasza wieś Ludmiłówka</i> Zdzisława Latosa (wydanie II) – <i>dr hab. Mariola Tymochowicz, prof. UMCS</i>	349
Bibliografia.	351

PRZEDMOWA

Drodzy Czytelnicy!

Jeśli czytacie te słowa, oznacza to, że w waszych rękach znajduje się opracowanie, które wyszło spod pióra pana Zdzisława Latosa traktujące o historii miejscowości Ludmiłówka, jednej z 14 wsi w gminie Dzierzkowice. Treści tutaj zawarte odnoszą się do wydarzeń historycznych i na ich tle ukazują obrzędy, tradycje, zwyczaje i codzienne życie mieszkańców. Autor już w samym tytule *Nasza wieś Ludmiłówka* ukazuje swój emocjonalny stosunek i głęboki sentyment do miejsca, w którym spędził swoje dzieciństwo i młodość. Chce ocalić od zapomnienia wydarzenia i ludzi, którzy aktywnie uczestniczyli w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym w tamtym okresie. Skupiając się na swojej miejscowości, opisuje gminę Dzierzkowice i powiat kraśnicki. Wielu z czytelników na kartach tej książki odnajdzie znajome fotografie i opisy miejsc, które dzisiaj są niby te same, a jakże inne niż kiedyś. W zamyślenie wprawią z pewnością znajomo brzmiące nazwiska ludzi, o których można było usłyszeć z przekazu ustnego swoich bliskich.

Ludmiłówka w zimowej szacie

Odnowiona zabytkowa studnia w Ludmiłównie, obok tablice informacyjne autorstwa Zdzisława Latosa

Ze swojej strony chcę wyrazić słowa podziękowania dla pana Zdzisława Latosa za podjęcie trudu i poświęcenie mnóstwa czasu niezbędnego do napisania tej książki – pozycji, która pozwoli potomnym poznać tę Ludmiłównę sprzed lat, kiedy rarytasem był pierwszy we wsi ciągnik czy samochód, kiedy nie było „komórek” i Internetu, nie było nawet wody w kranie, a jedynie wspólne dla kilku gospodarstw kilkudziesięciometrowej głębokości studnie. To w trakcie ich renowacji kilka lat temu miałem okazję współpracować z panem Zdzisławem, którego zasługą są tablice z historią i opisami przy nich stojące. Za to też mu dzisiaj gorąco dziękuję.

Jestem zaszczycony, że mogłem zamieścić te kilka słów wstępu. Czytelnikowi życzę przyjemnej lektury tej unikatowej pozycji i zapewniam, że czas poświęcony na jej studiowanie nie będzie czasem straconym. Szczególnie gorąco zachęcam do przeczytania tej książki przedstawicieli młodego pokolenia i potraktowanie jej jako lekcję najnowszej historii.

Marcin Gąsiorowski
Wójt Gminy Dzierzkowice

OD AUTORA

Szanowni Czytelnicy,

trafia do Waszych rąk drugie, uzupełnione wydanie książki *Nasza wieś Ludmiłówka*. Książka przeznaczona jest przede wszystkim dla lokalnej społeczności, ale też dla innych osób celem przypomnienia historii miejscowości. Dedykuję ją tym, którzy jeszcze pamiętają miniony czas oraz ich następcom, aby wiedzieli w jakich warunkach żyli i pracowali przodkowie. Poruszane problemy dotyczą także innych wsi powstałych po powstaniu styczniowym, ale również wsi mających wielowiekową przeszłość. W każdej z nich obok bogatych gospodarzy mieszkali chałupnicy i małorolni, żyjący w skrajnej nędzy lub ubóstwie, gdzie bywał brak „chleba powszedniego”, o który codziennie się modlono. Najtrudniej było przetrwać „przednówek” i doczekać nowych zbiorów. Szczególnie trudna była sytuacja nowo powstających wiosek, tam trzeba było od początku „dorabiać się” wszystkiego. Dużo uwagi poświęciłem istniejącej na wsi biedzie, która nie jest powodem do dumy, ale nie można tego zjawiska ignorować.

Wielu miejscowości, głównie położonych na działach wodnych, oddalonych od rzek, dotyczył brak dostępu do wody. Problem ten rozpoczęto rozwiązywać pod koniec XX wieku. Poprzez budowę dróg wiele miejscowości otwarło się na świat. W wyniku upowszechnienia radia, telewizji, telefonów komórkowych zanikają dawne kontakty sąsiedzkie.

Dawna Ludmiłówka odchodzi już w przeszłość, grudzień 2022 r.

Znam polską wieś nie tylko z literatury, lecz z autopsji oraz relacji i wspomnień osób urodzonych na przełomie XIX i XX wieku.

Najlepiej poznałem Ludmiłówkę, w której się urodziłem. Nieobce dla mnie są problemy życia na wsi, a z okresu dzieciństwa i młodości takie prace, jak pasienie krów, oporzędzanie inwentarza, koszenie, młocka cepami, wyrzucanie z obory i roztrząsanie na polu obornika, orka, sadzenie ręczne i kopanie motyką ziemniaków i inne. Znam również Błażek, Batorz, Urzędów i Kraśnik, gdzie pracowałem jako nauczyciel. W obecnym wydaniu znajdzie Czytelnik wątki dotyczące tych miejscowości.

Wiedzę z życia, z historii i z problemów nurtujących wieś starałem się przekazywać poprzez wydawnictwa książkowe, artykuły w czasopismach, sesje naukowe, podczas organizowanych wycieczek, na wykładach dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Kraśniku oraz poprzez działalność plastyczną.

Tym, co łączy moje opracowania pisemne, plastyczne oraz działalność kulturalną i społeczną jest idea ocalenia od zapomnienia historii, kultury i dziedzictwa przodków. W wydawnictwie *Nasza wieś Ludmiłówka* podkreśliłem, że dzięki wspólnemu wysiłkowi Ludmiłówka z biednej, zacofanej stała się wsią przodującą na Lubelszczyźnie

Aby uchronić od zapomnienia miniony czas, zachęcam do przekazywania swoich wspomnień, przeżyć i doświadczeń dzieciom, wnukom, prawnukom.

Zdzisław Latos